

“SPEAKING CLUB” VA UNING YUQORI BOSQICH TALABALARI UCHUN TA’SIRI

Abduraimova Shahina Abduvoxid qizi

Mirzo Ulug’bek nomidagi O’zbekiston milliy universiteti Jizzax filiali psixologiya
fakulteti filologiya tillarni o’qitish ingliz tili yo’nalishi 4-bosqich talabasi
shahinaabduraimova3@gmail.com

Telefon: +998938004904

Xaydarova Shoiraxaydarova qizi

Ilmiy rahbar: shoiraxaydarova@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18084388>

Annotatsiya: Ushbu maqolada “*Speaking Club*” (nutq klubi) formatining katta yoshdagi talabalar (senior students) uchun ta’limiy va kommunikativ salohiyati tahlil qilinadi. Nutq klublari chet tilini o’rganishda, ayniqsa og’zaki nutqni rivojlantirish, tanqidiy fikrlash, pragmatik kompetensiya va ijtimoiy muloqot ko’nikmalarini shakllantirishda samarali metod sifatida qaraladi. Tadqiqotda mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili, metodologik yondashuvlar hamda amaliy natijalar asosida speaking club formatining afzalliklari va uni oliy ta’lim muassasalarida joriy etish istiqbollari yoritilgan.

Kalit so’zlar: speaking club, og’zaki nutq, kommunikativ kompetensiya, katta yoshdagi talabalar, chet tilini o’qitish, interaktiv metodlar.

Kirish: So’nggi yillarda chet tillarini o’qitishda kommunikativ yondashuv yetakchi o’rin egallab, talabalarining real hayotiy vaziyatlarda erkin muloqot qila olishiga alohida e’tibor qaratilmoqda. An’anaviy dars shakllari ko’pincha grammatik bilimlarni yetarli darajada bersada, og’zaki nutqni rivojlantirishda kutilgan natijani bermaydi. Shu bois, *Speaking Club* formati muqobil va samarali ta’limiy platforma sifatida e’tirof etilmoqda. Katta yoshdagi talabalar uchun speaking club nafaqat til o’rganish muhiti, balki ijtimoiy faollik, yetakchilik va mustaqil fikrlashni rivojlantiruvchi makon vazifasini ham bajaradi. Ushbu maqolaning maqsadi speaking club formatining nazariy asoslari, metodologiyasi va amaliy natijalarini ilmiy jihatdan tahlil qilishdir.

Asosiy qism: Xalqaro ilmiy adabiyotlarda *speaking club* va unga o’xshash interaktiv nutq faoliyatlari kommunikativ til o’qitishning muhim komponenti sifatida qaraladi. Brown (2007) og’zaki nutqni rivojlantirish uchun erkin va stresssiz muhit muhimligini ta’kidlaydi. Uning fikriga ko’ra, til o’rganuvchilari xavotir va qo’rqusiz o’z fikrlarini ifoda etishlari uchun tasavvur qilishlari kerak bo’lgan muhitda o’qitish samarali bo’ladi.¹ Harmer (2015) esa talabalar nutqiy faolligini oshirishda kichik guruhlar va erkin munozaralarning rolini alohida ko’rsatadi. Ularning fikriga ko’ra, bu metodlar til o’rganuvchilari o’rtasida to’g’ri muloqotni rivojlantiradi va ularning til ko’nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi.² O’zbek olimlari tomonidan ham kommunikativ yondashuv masalasi keng o’rganilgan. Jumladan, N. Mahmudov til o’rganishda muloqot markaziy o’rinni egallashini, nutqiy kompetensiya faqat amaliy mashg’ulotlar orqali shakllanishini qayd etadi. Mahmudovning fikricha, muloqot – bu tilni o’rganishning asosiy vositasi, shuning uchun amaliy mashg’ulotlar va real hayotiy vaziyatlarga

¹ Brown, H. D. *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. New York: Pearson Education, 2007.

² Harmer, J. *How to Teach English*. London: Longman, 2015.

asoslangan o'quv faoliyatlari til o'rgatuvchilar uchun samarali usul bo'ladi.³ Shuningdek, Sh. Safarov pragmatika nuqtayi nazaridan real kommunikativ vaziyatlar talabani til birliklarini to'g'ri tanlashiga xizmat qilishini ta'kidlaydi. Safarovning ta'kidlashicha, til o'rganish faqat grammatikani o'zlashtirish emas, balki tilning ijtimoiy va pragmatik jihatlarini ham tushunishni talab qiladi, bu esa nutqning aniq va mos bo'lishini ta'minlaydi. Mazkur tadqiqotda sifat (qualitative) va miqdoriy (quantitative) metodlarning uyg'unligiga asoslangan aralash tadqiqot dizayni qo'llanildi.⁴ Bunday yondashuv speaking club mashg'ulotlarining talabalar og'zaki nutq kompetensiyasiga ta'sirini har tomonlama tahlil qilish imkonini berdi. Tadqiqot oliy ta'lim muassasasining 3–4-bosqich talabalar ishtirokida bir semestr davomida amalga oshirildi. Tadqiqot uchun jami ikki akademik guruh tanlab olindi. Ulardan biri nazorat guruhi sifatida belgilandi va mazkur guruhda chet tilini o'qitish jarayoni an'anaviy dars shaklida, ya'ni asosan darslikka asoslangan mashqlar, o'qituvchi markazli izohlar va cheklangan og'zaki faoliyat orqali olib borildi. Ikkinchi guruh esa tajriba guruhi sifatida tanlanib, ular haftasiga bir marotaba maxsus tashkil etilgan speaking club mashg'ulotlarida qatnashib bordilar. Ushbu mashg'ulotlar darsdan tashqari va norasmiy muhitda tashkil etildi, bu esa talabalarining nutqiy erkinligini oshirishga xizmat qildi. Speaking club mashg'ulotlari kommunikativ yondashuv tamoyillariga asoslanib ishlab chiqildi va turli interaktiv faoliyatlarni o'z ichiga oldi. Jumladan, mashg'ulotlarda ochiq munozaralar orqali talabalar ijtimoiy va akademik mavzularda o'z fikrlarini erkin bayon qilish imkoniga ega bo'ldilar. Debatlar jarayonida esa talabalar dalillash, qarshi fikr bildirish va mantiqiy nutq tuzish ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Rolli o'yinlar real hayotiy kommunikativ vaziyatlarni modellashtirishga qaratilib, talabalarni turli ijtimoiy rollarda nutqiy faoliyat olib borishga undadi. Shuningdek, muammoli vaziyatlarni muhokama qilish mashqlari talabalarining tanqidiy fikrlash va pragmatik kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qildi. Talabalarining og'zaki nutq darajasi tadqiqot boshida va oxirida maxsus ishlab chiqilgan baholash mezonlari asosida aniqlandi. Baholash jarayonida talabalarining nutq ravonligi (fluency), lug'at boyligi, grammatik to'g'riligi, talaffuzi hamda kommunikativ mosligi kabi ko'rsatkichlar e'tiborga olindi. Miqdoriy ma'lumotlar test va reyting jadvali orqali tahlil qilindi, sifat tahlili esa kuzatuv, talabalar fikrlari va og'zaki chiqishlarning tavsifiy tahliliga asoslandi. Olingan natijalar nazorat va tajriba guruhlarini o'rtasida qiyosiy tahlil qilinib, speaking club mashg'ulotlarining talabalarining og'zaki nutqini rivojlantirishdagi samaradorligi aniqlandi. Ushbu metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining ishonchliligi va ilmiy asoslanganligini ta'minladi.

Tadqiqot natijalari speaking club formatining talabalar og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanini yaqqol namoyon etdi. Tajriba guruhi va nazorat guruhi natijalari o'rtasidagi qiyosiy tahlil speaking club mashg'ulotlarida muntazam ishtirok etgan talabalarda sezilarli ijobiy o'zgarishlar yuz berganini ko'rsatdi. Xususan, tajriba guruhida talabalarining og'zaki nutq ravonligi ancha oshgani kuzatildi. Tadqiqot boshida talabalar nutqida pauzalar ko'pligi va fikrni uzluksiz ifodalashda qiyinchiliklar mavjud bo'lgan bo'lsa, semestr yakuniga kelib ularning nutqi izchil, mantiqiy va erkin tus oldi. Shuningdek, talaffuz va intonatsiya jihatidan ham ijobiy siljishlar qayd etildi. Speaking club mashg'ulotlarida faol muloqot, takroriy nutqiy amaliyot va tabiiy muhit talabalarining fonetik xatolarini kamaytirishga xizmat qildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalar o'z fikrini erkin va

³ Mahmudov, N. *Til va nutq*. Toshkent: Fan, 2010.

⁴ Safarov, Sh. *Pragmatika*. Toshkent: O'qituvchi, 2008.

ishonch bilan ifoda etish ko'nikmasini shakllantira boshladilar. Dastlab tortinchoqlik va nutqiy qo'rquv kuzatilgan bo'lsa, mashg'ulotlar davomida bu holat asta-sekin bartaraf etildi. Talabalar munozara va debatlarida faol ishtirok etib, o'z pozitsiyalarini dalillar asosida himoya qilishga o'rgandilar. Bu esa ularning nutqiy faolligi va kommunikativ mustaqilligini oshirdi. Bundan tashqari, tajriba guruhida muloqot jarayonida pragmatik moslik sezilarli darajada kuchaydi. Talabalar nutq vaziyatiga mos til birliklarini tanlash, suhbatdoshning ijtimoiy mavqei va kontekstga e'tibor berish kabi pragmatik jihatlarni hisobga ola boshladilar. Bu holat speaking club mashg'ulotlarining real kommunikativ vaziyatlarga yaqinligi bilan izohlanadi. So'rovnoma natijalari ham tadqiqot xulosalarini tasdiqladi. Talabalarning 82 foizi speaking club mashg'ulotlari ularning chet tilini o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshirganini ta'kidladi. Respondentlar mazkur format darslardan farqli ravishda stresssiz muhit yaratgani, muloqotga bo'lgan qiziqishni kuchaytirgani va o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaganini qayd etdilar. Ushbu natijalar speaking club formatining nafaqat lingvistik, balki psixologik va ijtimoiy jihatdan ham samarali ekanini ko'rsatadi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, speaking club formati katta yoshdagi talabalar uchun chet tilida og'zaki nutqni rivojlantirishda yuqori pedagogik salohiyatga ega ekanini ushbu tadqiqot natijalari yaqqol tasdiqladi. Mazkur format talabalarda kommunikativ kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlari nutq ravonligi, pragmatik moslik, talaffuz va muloqot jarayonida faol ishtirok etish ko'nikmalarini samarali shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida speaking club mashg'ulotlarida ishtirok etgan talabalar nafaqat til birliklaridan to'g'ri foydalanishni, balki o'z fikrini erkin ifodalash, munozarada faol qatnashish hamda qarama-qarshi fikrlarni mantiqiy asosda tahlil qilishni o'rgandilar. Bu esa ularning tanqidiy fikrlash, ijtimoiy muloqot va o'ziga bo'lgan ishonch darajasining oshishiga olib keldi. Shu jihatdan speaking club mashg'ulotlari an'anaviy dars shakllarini samarali to'ldiruvchi innovatsion ta'lim formati sifatida baholanishi mumkin. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, speaking club mashg'ulotlarini oliy ta'lim tizimiga muntazam va tizimli ravishda joriy etish chet tilini o'qitish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ayniqsa, katta yoshdagi talabalar bilan ishlash jarayonida ushbu format ularning nutqiy faolligini kuchaytirish va kommunikativ to'siqlarni bartaraf etishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Kelgusidagi tadqiqotlar uchun speaking club formatini onlayn va gibrid ta'lim platformalari bilan integratsiya qilish, shuningdek, fanlararo yondashuv asosida (masalan, til va kasbiy fanlar integratsiyasi) rivojlantirish maqsadga muvofiqdir. Bu esa speaking club mashg'ulotlarining qamrovini kengaytirib, zamonaviy ta'lim talablariga moslashuvchanligini yanada oshiradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Brown, H. D. *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. New York: Pearson Education, 2007.
2. Harmer, J. *How to Teach English*. London: Longman, 2015.
3. Mahmudov, N. *Til va nutq*. Toshkent: Fan, 2010.
4. Safarov, Sh. *Pragmatika*. Toshkent: O'qituvchi, 2008.
5. Jalolov, J. J. *Chet tillarini o'qitish metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi, 2012.
6. Richards, J. C., Rodgers, T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: CUP, 2014;

7. Murod o'g, J. R. M. (2025). THE SPECIFIC FEATURES OF CREATING A CORPUS TO ANALYZE TEXT COMPLEXITY IN THE ENGLISH LANGUAGE. Modern education and development, 40(4), 191-195.
8. Murod o'g, J. R. M. (2025). THE SPECIFIC FEATURES OF ANALYZING TEXT COMPLEXITY IN THE ENGLISH LANGAUAGE. Modern education and development, 40(4), 196-205.
9. Murod o'g, J. R. M. (2025). THE USE OF ONLINE WEBSITES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES. Modern education and development, 40(4), 206-211.
10. Faxriddinovna, R. K., & Murod o'g, J. R. M. (2025). THE READABILITY OF GERMAN TEXTBOOKS: SAN SALVADOR (STORY). TADQIQOTLAR, 75(5), 132-139.
11. Murod o'g, J. R. M. (2025). TEXCT COMPLEXITY: THE LAST VICTIM OF THE WAR (STORY) BY OTKIR HOSHIMOV. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 59(1), 66-78.
12. Murod o'g, J. R. M. (2025). TEXCT COMPLEXITY: THE STORK HAS ARRIVED (STORY) BY SAID AHMAD. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 59(1), 54065-54065.
13. Murod o'g, J. R. M. (2025, November). Complexity of the text: A literature teacher by A. Kakhkhor. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION (Vol. 2, No. 4, pp. 353-360).